

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi kunnan peruspalvelujen valtionosuutta koskevien lakien muuttamisesta

3084/02.05.01.00/2026

KHALL 18.8.2026

Valmistelija

Kunnanjohtaja Erno Heikkinen, 044 777 3344,
erno.heikkinen@suomussalmi.fi

Valtiovarainministeriö pyytää lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi, jolla muutettaisiin kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettua lakia ja siihen liittyvän lain voimaantulosäännöstä. Lausunto tulee antaa viimeistään 28.8.2026.

Esitysluonnos sisältää kaksi kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen kohdistuvaa säästötoimenpidettä.

Vuonna 2027 kunnan peruspalvelujen valtionosuuteen tehtävän indeksikorotuksen vaikutusta rajoitettaisiin 2,8 prosenttiyksiköllä. Tämä vähentäisi kuntien peruspalvelujen valtionosuutta 93 miljoonalla eurolla vuodesta 2027 alkaen. Vähennys toteutettaisiin alentamalla valtionosuusprosenttia 0,76 prosenttiyksiköllä, jolloin vaikutus olisi kaikissa kunnissa yhtä suuri eli 16,62 euroa asukasta kohden.

Lisäksi vuonna 2026 käyttöön otettu 75 miljoonan euron valtionosuusvähennys muutettaisiin toistaiseksi voimassa olevaksi vuodesta 2027 alkaen. Vähennys kohdennettaisiin jatkossakin prosentuaalisesti yhtä suurena osuutena kunkin kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta. Vähennystä ei kohdennettaisi kuntiin, joiden peruspalvelujen valtionosuus on ennen vähennystä nolla euroa tai negatiivinen. Vuonna 2027 vähennyksen arvioidaan olevan noin 2,1 prosenttia kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta.

Kunnanhallitus antoi vuonna 2025 lausunnon 75 miljoonan euron vähennyksen määräaikaisesta toteuttamisesta vuonna 2026. Lausunnossaan Suomussalmen kunta katsoi, että prosentuaalinen vähennystapa kohdistaa säästöt raskaimmin kuntiin, joissa valtionosuuden määrä asukasta kohden on suuri ja veropohja heikko. Kunta piti toteutustapaa valtionosuusjärjestelmän tasaustavoitteen vastaisena ja esitti, ettei säästöä tule kohdentaa tavalla, joka kasautuu valtionosuusriippuvaisiin kuntiin.

Nyt esitetty muutos tekisi aiemmin määräaikaisena toteutetusta 75 miljoonan euron vähennyksestä pysyvän. Lisäksi kuntien valtionosuuteen kohdistuisi uusi 93 miljoonan euron vähennys indeksikorotusta rajoittamalla. Esitysluonnoksen mukaan valtionosuuksiin kohdistuvien vähennysten ja muiden menojen kasvun arvioidaan osaltaan pitävän kuntatalouden tilanteen haastavana lähivuosina.

Esitysluonnoksen mukaan indeksikorotuksen rajoittamisesta aiheutuva laskennallinen kunnallisveroprosentin korotuspaine on suurin alle 5 000 asukkaan kuntien ryhmässä. Vaikutusten arvioinnissa todetaan lisäksi, että osalla kunnista talouden tulojen ja menojen epäsuhta on jo ennestään merkittävä ja uusien menosopeutusten löytäminen voi olla vaikeaa.

Kunnanjohtajan esitys

Kunnanhallitus päättää antaa valtiovarainministeriölle seuraavan lausunnon:

”Suomussalmen kunta kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi kunnan peruspalvelujen valtionosuutta koskevien lakien muuttamisesta.

Suomussalmen kunta ymmärtää valtiontalouden sopeuttamistarpeen, mutta katsoo, että kuntiin kohdistettavissa säästöissä on otettava huomioon kuntien erilainen taloudellinen kantokyky, veropohja, palvelujen järjestämisolosuhteet ja mahdollisuudet sopeuttaa toimintaansa. Valtiontalouden säästötoimet eivät saa vaarantaa kuntien edellytyksiä järjestää lakisääteisiä peruspalveluja yhdenvertaisesti koko maassa.

Esitysluonnoksen mukaan vuonna 2026 määräaikaisesti toteutettu 75 miljoonan euron valtionosuusvähennys muutettaisiin pysyväksi vuodesta 2027 alkaen. Vähennys toteutettaisiin edelleen prosentuaalisesti yhtä suurena osuutena kunkin kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta.

Suomussalmen kunta uudistaa vuonna 2025 antamassaan lausunnossa esittämänsä näkemyksen siitä, että prosentuaalinen vähennystapa kohdistaa säästön asukasta kohden voimakkaimmin juuri valtionosuusriippuvaisiin kuntiin. Näissä kunnissa valtionosuuden suuri määrä ei osoita keskimääräistä parempaa taloudellista kantokykyä, vaan heikkoa veropohjaa sekä palvelujen järjestämiseen vaikuttavia rakenteellisia, väestöllisiä ja maantieteellisiä olosuhteita.

Valtionosuusjärjestelmän tehtävänä on tasata kuntien välisiä kustannus- ja tarve-eroja ja turvata asukkaiden yhdenvertaiset mahdollisuudet saada lakisääteisiä peruspalveluja. Prosentuaalisena valtionosuudesta tehtävä vähennys kohdistuu euromääräisesti eniten niihin kuntiin, joiden palvelujen rahoittamisessa valtionosuusjärjestelmän tasaavalla vaikutuksella on suurin merkitys. Vähennyksen muuttaminen määräaikaisesta pysyväksi vahvistaa ja pitkittää tätä kuntien välistä eriarvoistavaa vaikutusta.

Suomussalmen kunta pitää ongelmallisena myös sitä, ettei 75 miljoonan euron vähennyksen tarkkaa prosenttiosuutta määriteltäisi laissa, vaan se vahvistettaisiin vuosittain siten, että vähennysten yhteismäärä on 75 miljoonaa euroa. Tämä heikentää kuntien talouden ennakoitavuutta, koska yksittäisen kunnan vähennyksen määrä riippuisi vuosittain kaikkien kuntien valtionosuuksien kokonaismäärän ja jakauman muutoksista.

Pysyvän 75 miljoonan euron vähennyksen lisäksi vuonna 2027 rajoitettaisiin valtionosuuteen tehtävää indeksikorotusta 2,8 prosenttiyksiköllä. Tämä vähentäisi kuntien peruspalvelujen valtionosuutta vielä 93 miljoonalla eurolla. Vaikka indeksikorotuksen rajoitus toteutettaisiin asukasta kohden yhtä suurena, sen tosiasialliset vaikutukset kuntien talouteen vaihtelevat kuntien veropohjan ja sopeuttamismahdollisuuksien mukaan.

Esitysluonnoksessakin todetaan indeksivähennyksen aiheuttaman laskennallisen veronkorotuspaineen olevan suurin pienimpien kuntien ryhmässä. Kunnallisveron korottaminen ei ole tosiasiallisesti yhdenvertainen sopeuttamiskeino kunnissa, joiden verotettava tulopohja on heikko, väestö vähenee ja veroprosentti on jo ennestään korkea.

Suomussalmen kunta katsoo, että vaikutuksia tulee arvioida nykyistä perusteellisemmin myös yksittäisten kuntien ja erilaisten kuntaryhmien näkökulmasta. Koko kuntatalouden keskimääräisiä tunnuslukuja koskeva tarkastelu ei riitä osoittamaan rahoitusperiaatteen toteutumista kunnissa, joiden taloudellinen kantokyky ja palvelujen järjestämisolosuhteet ovat erityisen haastavat.

Suomussalmen kunta ei hyväksy 75 miljoonan euron vähennyksen muuttamista pysyväksi esitetyllä prosentuaalisella kohdentamistavalla. Mikäli vähennys kuitenkin toteutetaan, se tulee kohdentaa tavalla, joka ei kasaa säästöä valtionosuusriippuvaisiin ja heikon veropohjan kuntiin. Kohdentamisessa tulee huomioida kuntien todellinen taloudellinen kantokyky sekä valtionosuusjärjestelmän perusteena olevat palvelutarve- ja olosuhdetekijät.

Lisäksi Suomussalmen kunta katsoo, että kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen kohdistettavat pysyvät vähennykset on arvioitava kokonaisuutena suhteessa kuntien tehtäviin, kustannuskehitykseen ja muihin valtion toimenpiteisiin. Kuntien rahoitusta ei tule pysyvästi vähentää ilman vastaavaa tehtävien ja velvoitteiden vähentämistä.”

Päätös

**Toimeksi
Tiedoksi**

kunnanjohtaja
lausuntopalvelu.fi
